

POSTANOWIENIE

Dnia 21 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 21 czerwca 2023 r.,
sprawy **M. D.**
o zadośćuczynienie i odszkodowanie
z powodu kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawczyni
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z dnia 7 grudnia 2022 r., sygn. akt II AKa 131/22
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku
z dnia 6 maja 2022 r., sygn. akt III Ko 247/20.

p o s t a n o w i ł

- I. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;**
- II. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążyć Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

J.W., S.R., A.S. i M.D. wystąpiły z wnioskiem o zadośćuczynienie (po 2.500.000,00 zł) i odszkodowanie (po 151.710,00 zł) z powodu pozbawienia życia ich ojca P.O.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 6 maja 2022 r., sygn. akt III Ko 247/20, na podstawie art. 11 ust. 2, art. 8 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149 ze zm.) – dalej też ustawa lutowa, ząsadził od Skarbu Państwa na rzecz każdej z wnioskodawczyń, w tym również M.D. tytułem zadośćuczynienia kwoty po 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami w wysokości 3,6% od dnia uprawomocnienia

orzeczenia do dnia zapłaty (pkt I). W pozostałym zakresie wniosek oddalił (pkt II), a także rozstrzygnął w przedmiocie kosztów zastępstwa procesowego oraz kosztów sądowych (pkt. III i IV).

Apelację od wyroku Sądu I instancji wniósł pełnomocnik wnioskodawczyń, który podniósł zarzuty:

1. naruszenia prawa materialnego, a mianowicie:

1. art. 8 ust. 1 w zw. z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U.2021.1693) - dalej: ustawa lutowa w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i uznanie, iż zadośćuczynienie w dalej dochodzonym zakresie w kwocie 9.600.000,00 zł nie należy się wnioskodawczynom, podczas gdy w wyniku wydania w niniejszej sprawie wyroku z dnia 6 maja 2022 r. doszło do zasądzenia nieadekwatnej i nieodpowiedniej - w stosunku do rzeczywistego rozmiaru krzywdy doznanej przez P.O. - kwoty zadośćuczynienia, w sytuacji gdy całokształt okoliczności sprawy w zakresie cierpień, krzywd i represji doznanych przez P.O. na skutek zatrzymania go, prowadzenia śledztwa oraz doprowadzenia do jego śmierci w dniu (...) przez ówczesne organy ścigania w związku z podejmowaniem przez niego działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - w sposób okrutny i w dramatycznych okolicznościach - oraz przyczyny pozbawienia życia i skala maltretowania, jakich doświadczył P.O. przed śmiercią, świadczą jednoznacznie, iż łącznie kwota 400.000,00 zł z tytułu zadośćuczynienia jest niewspółmierna do rozmiaru doznanych przez niego krzywd i cierpień związanych z pozbawieniem życia, zaś okoliczności te przemawiają za zasądzeniem na rzecz wnioskodawczyń wyższej kwoty zadośćuczynienia;
2. art. 8 ust. 3 ustawy lutowej w zw. art. 552 § 1 k.p.k. w zw. z art. 445 § 1 k.c. polegający na niewłaściwej wykładni pojęcia „odpowiedniej sumy”, co skutkowało zasądzeniem na rzecz wnioskodawczyń zadośćuczynienia w rozmiarze rażąco niższym niż usprawiedliwiony wynikiem postępowania;
3. art. 445 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. w zb. z art. 552 § 1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię i zasądzenie niewspółmiernie niskiej kwoty

zadośćuczynienia, nieadekwatnej do całokształtu okoliczności niniejszej sprawy, tj. do rozmiaru krzywd i cierpień doznanych przez P.O. i związanym z tym przerwaniem planów życiowych i rodzinnych, nie odniesienie się do rodzaju i metody pozbawienia życia związanej z ciężkim śledztwem, które potęgowało cierpienie pokrzywdzonego, a uznanie powyższej krzywdy przez Sąd jedynie na podstawie niedostatecznie ustalonych okoliczności w postaci: ogólnego uznania przemocy fizycznej, poziomu udręczenia, okoliczności zatrzymania na oczach rodziny, obawy o los żony i siedmiorga dzieci, nagłej śmierci, podczas gdy w istocie względy merytoryczne i racjonalne wskazują na spotęgowanie krzywdy P.O.;

4. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej - w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c. i art. 322 k.p.c., polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu skutkującym brakiem zasądzenia przez Sąd I instancji pełnej kwoty wnioskowanego zadośćuczynienia i oddaleniu wniosku o zadośćuczynienie co do pozostałej kwoty, pomimo wykazania podstaw do zasądzenia pełnej kwoty zadośćuczynienia.

II. naruszenia prawa procesowego, które miało wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

1. art. 410 k.p.k. mające wpływ na treść orzeczenia w zakresie wysokości zasądzanego zadośćuczynienia, polegające na pominięciu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej, tj. cierpień, jakich P.O. doświadczył w związku z intensywnymi przesłuchaniami, wpływu negatywnych przeżyć, które były udziałem P.O. w trakcie izolacji, skali maltretowania i drastycznych okoliczności jego śmierci;
2. art. 7 k.p.k., polegające na dowolnej ocenie dowodów i wyciągnięcie z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wniosków sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniami wiedzy w zakresie uznania, iż zasądzona suma w niniejszej sprawie z tytułu zadośćuczynienia jest „godziwa” w stosunku do okoliczności mających wpływ na jej ustalenie i adekwatna w stosunku do doznanych krzywd P.O., podczas gdy Sąd I instancji zasądzając zadośćuczynienie w przedmiotowej sprawie w przeważającej części nie odniósł się do rzeczywistego rozmiaru

krzywdy doznanej przez pokrzywdzonego i ww. kwota w istocie jest kwotą symboliczną;

3. art. 328 k.p.c. poprzez sporządzenie uzasadnienia wyroku, które w sposób ogólnikowy uzasadnia decyzję podjętą w orzeczeniu w stosunku stanowiska wnioskodawczyń w zakresie dochodzonego zadośćuczynienia (i odszkodowania - z ostrożności), podczas gdy winno ono być szczegółowym odwzorowaniem procesów myślowych, a lakoniczne uzasadnienie Sądu w tym zakresie nie pozwala na stwierdzenie o wyczerpującym zakresie rozpoznaniu istoty sprawy.

Z ostrożności procesowej, co do zadośćuczynienia, wyrokowi temu zarzucił także błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na treść orzeczenia, polegający na:

- niedostatecznym ustaleniu rozmiaru krzywdy P.O., a w konsekwencji niewzięciu pod uwagę wszystkich okoliczności mających wpływ na wymiar krzywdy, a uznanie powyższej krzywdy przez Sąd jedynie na podstawie niedostatecznie ustalonych okoliczności w postaci ogólnego uznania przemocy fizycznej, poziomu udręczenia, podczas gdy w istocie względy merytoryczne i racjonalne wskazują na spotęgowanie krzywdy P.O.

W zakresie zaś zasądzonych odsetek pełnomocnik zarzucił:

- obrazę przepisów prawa materialnego, tj.: art. 481 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i nieprzyznanie od zasądzonych sum odsetek ustawowych za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, pomimo, że takie żądanie zostało zgłoszone we wniosku.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku co do pkt. 2 i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z 7 grudnia 2022 r., sygn. akt II AKa 131/22, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądzone od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyń, w tym J.W. tytułem zadośćuczynienia kwoty podwyższył do sumy po 200.000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty (pkt I). Zasądził koszty zastępstwa procesowego (pkt II), rozstrzygnął w przedmiocie kosztów sądowych (pkt III).

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniosła pełnomocnik M.D., która zaskarżając to orzeczenie w całości, zarzuciła rażące naruszenie art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. w zw. z art. 433 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na dokonaniu przez Sąd odwoławczy powierzchownej, niepełnej i nieprawidłowej kontroli odwoławczej orzeczenia Sądu I instancji, poprzez niedostrzeżenie uchybień Sądu I instancji dotyczących zasad ustalania wysokości zadośćuczynienia, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznania wszystkich zarzutów stawianych orzeczeniu Sądu I instancji i nie zasądzenia dalszej kwoty zadośćuczynienia.

Wskazując na ten zarzut skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

Prokurator Okręgowy w Białymstoku w odpowiedzi na kasację wniosł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest oczywiście bezzasadna.

Według art. 523 § 1 k.p.k. podstawami kasacji są uchybienia z art. 439 k.p.k. oraz inne rażące naruszenia prawa, jeśli mogły mieć one istotny wpływ na treść orzeczenia. Kasacja, w której nie powołano się na wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, musi zatem wskazywać na inne naruszenia prawa o charakterze rażącym, a jednocześnie wykazać możliwość ich istotnego wpływu na treść zaskarżonego wyroku. Ten wymóg w stosunku do podstawy kasacyjnej wskazuje jednocześnie, że ma ona charakter kwalifikowany względem zwykłych podstaw odwoławczych, co jest zresztą związane z istotą kasacji, która jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia.

Pełnomocnik podniosła w kasacji zarzut naruszenia art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., sugerując przeprowadzenie przed Sądem II instancji nieprawidłowej kontroli odwoławczej, jednak konfrontacja podniesionego zarzutu z treścią pisemnych motywów zaskarżonego orzeczenia, prowadzi do odmiennych wniosków niż te, które wynikają z treści kasacji.

Sąd Apelacyjny rozważył bowiem rzetelnie wszystkie zarzuty i argumenty apelacyjne, podając rzeczowe powody zmiany orzeczenia Sądu I instancji. Z jego argumentacji wynika, że przyczyną podwyższenia zasądzonej na rzecz wnioskodawczyń kwoty zadośćuczynienia do sumy po 200.000 zł, było w szczególności nienadanie przez Sąd Okręgowy odpowiedniego znaczenia nie tyle ogromowi cierpień, jakie bez wątpienia doznał P.O. w czasie jego aresztowania, lecz będącemu tego bezpośrednim efektem skutku w postaci śmierci pokrzywdzonego.

Sąd II instancji – wbrew twierdzeniom skarżącej – miał więc na uwadze skalę cierpień pokrzywdzonego, od momentu jego zatrzymania do jego śmierci, które określił jako uderzające i dramatyczne. P.O. był w chwili zatrzymania zdrowym, 48 letnim człowiekiem, ojcem siedmiorga małoletnich dzieci. Został pojmany w czasie Świąt Wielkanocnych, podczas spotkania z bliskim, gdy wyszedł z ukrycia, w którym zmuszony był przebywać, chroniąc się przed represjami za działalność niepodległościową. Jak akcentował Sąd II instancji, poziom jego cierpienia psychicznego związanego z troską o losy rodziny, także jego udręczenie fizyczne wskutek stosowanych wobec niego tortur wydobywczych, przez funkcjonariuszy PUBP w B., prowadzących przecież w bardzo krótkim czasie do jego śmierci, był bezsprzecznie znaczący.

Sąd Apelacyjny podkreślił jednak, że zadośćuczynienie ma przede wszystkim charakter kompensacyjny wobec czego jego wysokość z jednej strony nie może być symboliczna, z drugiej zaś nie może być nadmierna. Zadośćuczynienie ma być odpowiednie, czyli adekwatne do odniesionych cierpień i krzywd przez pokrzywdzonego, co podlega każdorazowo zindywidualizowanej ocenie w ramach swobodnego uznania sędziowskiego. Negatywne skutki internowania pokrzywdzonego, odczuwane przez jego najbliższych, jako takie nie wpływają natomiast na wysokość zadośćuczynienia, wobec czego oczekiwana przez pełnomocnika wnioskodawczynie kwota 9.600.000 zł tytułem zadośćuczynienia – zdaniem Sądu odwoławczego – była nadmiernie wygórowana, znacząco wykraczając poza jakiekolwiek rozważania prawne oraz pozaprawne.

Z przytoczonej jedynie fragmentarycznie argumentacji Sądu II instancji wynika, że nie tylko rozważono wszystkie okoliczności związane z udręczeniem

pokrzywdzonego przez organy ścigania ówczesnego aparatu państwowego, wpływające na przyznane ostatecznie jego najbliższemu zadośćuczynienie, ale także, że uczyniono to z należyтым wywarzeniem i starannością dla tej instytucji. Treść podniesionego w kasacji zarzutu wskazuje zatem, że skarżąca nie tyle kwestionuje nierozpoznanie zarzutów apelacyjnych ile nierozpoznanie ich w sposób korzystny dla swojej mocodawczynie, co nie może być uznane za naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. Nie sposób również stwierdzić naruszenia art. 457 § 3 k.p.k., skoro w uzasadnieniu Sąd odwoławczy przedstawił powody zajętego w wyroku stanowiska co do zarzutów i w konsekwencji również wniosków odwoławczych.

W tym stanie rzeczy należało uznać, że kasacja oparta w istocie na kontestacji wyroku Sądu odwoławczego ze względu na nieuwzględnienie żądanej we wniosku kwoty zadośćuczynienia, musi być uznana za oczywiście bezzasadną.

Z tego względu orzeczono jak w pkt I postanowienia, o kosztach postępowania rozstrzygając stosownie do treści art. 13 ustawy lutowej.

[M.D.]

[ał]